

**ΜΟΥΣΕΙΟ
ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ
ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ
& ΔΙΑΣΩΣΗΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

**ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ**
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1981

ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Ελληνο-Αμερικανικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Νηπιαγωγείο - Δημοτικό - Γυμνάσιο - Γενικό Λύκειο - I.B.
ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΑΘΗΝΩΝ - ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΨΥΧΙΚΟΥ - ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ I.M. ΚΑΡΡΑΣ

1925

4ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: Σχολείο και Πολιτισμός

10-12 Μαΐου 2019
Κολλέγιο Αθηνών
Πρακτικά Συνεδρίου
Τόμος Β΄

Επιμέλεια:

Γιώτα Παπαδημητρίου, Χριστόφορος Κωσταρής

4ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: Σχολείο και Πολιτισμός»

Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ
Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος
Κολλέγιο Αθηνών

4ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: Σχολείο και Πολιτισμός

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
Τόμος Β΄

Επιμέλεια: Γιώτα Παπαδημητρίου, Χριστόφορος Κωσταρής

ISBN: 978-618-5458-02-7 (Τόμος Β΄)

ISBN SET: 978-618-5458-00-3

Αθήνα 2019

© Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ

Ανάρτηση του τόμου:

Επιμέλεια έκδοσης: Γιώτα Παπαδημητρίου, Χριστόφορος Κωσταρής

Έτος έκδοσης: 2019

ISBN: 978-618-5458-02-7 (Τόμος Β΄)

ISBN SET: 978-618-5458-00-3

Την ευθύνη των κειμένων φέρουν οι συγγραφείς και διατηρούν το δικαίωμα χρήσης τους. Απαγορεύεται η με οποιοδήποτε τρόπο αναπαραγωγή των κειμένων. Επιτρέπεται η χρήση των κειμένων για επιστημονικούς και διδακτικούς λόγους.

Ο σχολικός θεατρικός χώρος ως πεδίο ανάδειξης και διάχυσης της πολιτιστικής δράσης του σχολείου: Πραγματικότητα και προοπτικές

Ίλια Λακίδου

Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, ΕΚΠΑ
ilakidou@theatre.uoa.gr

Περίληψη

Το παρόν άρθρο συμπυκνώνει τα πρώτα συμπεράσματα μιας αρχόμενης έρευνας για τη δομή, τη λειτουργία και την ποιότητα του σχολικού θεατρικού χώρου. Βασίζεται σε πρωτογενή έρευνα της γράφουσας και φοιτητριών του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών στο πλαίσιο του μαθήματος «Εισαγωγή στη σκηνογραφία, θεατρική αρχιτεκτονική και ενδυματολογία Β΄» τα ακαδημαϊκά έτη 2017-18 και 2018-19. Μελετώνται κτήρια της δεκαετίας του '30, του '70, του '80 αλλά και του 21^{ου} αιώνα, δημόσια και ιδιωτικά, σε συνάρτηση με το νομικό πλαίσιο οικοδόμησης των σχολικών κτηρίων. Διαπιστώνεται ότι στην πορεία του 20^{ου} αιώνα παρατηρείται ένα πέρασμα από τον εγκιβωτισμένο στο σχολικό κτήριο χώρο εκδηλώσεων στον ανεξάρτητο και προσβάσιμο από την κοινότητα σχολικό θεατρικό χώρο, έτσι ώστε αυτός να λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στο σχολείο και το κοινωνικό του περίγυρο. Η εξέλιξη αυτή εξετάζεται σε συνάρτηση με όσα συμβαίνουν σε σχολεία της Ηπειρωτικής Ευρώπης και του Ηνωμένου Βασιλείου, ώστε να διερευνηθεί –με πλήρη γνώση όσων συμβαίνουν εδώ και αλλού– η ανακαίνιση, η ριζική ανακατασκευή των αιθουσών που λειτουργούν ήδη αλλά και η οικοδόμηση νέων σχολικών θεατρικών χώρων.

Λέξεις - κλειδιά: σχολική αρχιτεκτονική, αίθουσα εκδηλώσεων / πολλαπλών χρήσεων, «αμφιθέατρο», σχολικός θεατρικός χώρος

1. Εισαγωγή

Η θεατρική αίθουσα ήταν αναγκαία από την αρχή της ιστορίας της εκπαίδευσης του ελληνικού κράτους μιας και το θέατρο υπήρξε ισχυρός παράγοντας και κατά την προετοιμασία του Αγώνα αλλά και κατά τα πρώτα μετεπεναστατικά χρόνια (Ταμπάκη, 2005: 164-186), σφυρηλατώντας μέσα από ανάλογα έργα τη συνείδηση του έθνους στις σχολικές αίθουσες του νεοσύστατου κράτους (Καραγιάννης, 2012). Οι μεγάλες όμως ανάγκες για το κτίσιμο ανά τη χώρα εκπαιδευτηρίων, στην αρχή αλλοδιδακτικών και στη συνέχεια κτηρίων κατά το πρότυπο Καλλία, κληροδότησε διδακτήρια με τάξεις και γραφείο διδασκόντων, χωρίς έναν χώρο που να δεξιώνεται την καλλιτεχνική δραστηριότητα του σχολείου για να την παρακολουθούν η σχολική κοινότητα και η ευρύτερη κοινωνία (Χάικου, 2016: 80-85).

Θα πρέπει να βρεθούμε στη μεσοπολεμική περίοδο και κυρίως κατά το μεγάλο οικοδομικό πρόγραμμα της κυβέρνησης των Φιλελευθέρων με Υπουργό Παιδείας τον Γ. Παπανδρέου (1928-1932), ώστε να κατασκευαστούν πολλά νέα και σύγχρονα σχολεία κατά το πρότυπο της σύγχρονης αρχιτεκτονικής. Τα κτήρια αυτά είχαν μια διαφορετική φυσιογνωμία και πρόβλεψη για αίθουσες ειδικών μαθημάτων καθώς και αίθουσα πολλαπλών χρήσεων (Χάικου, 2016: 92-93), χωρίς πάντα αυτή να υλοποιείται –παρά μόνο στα μεγάλα σχολικά συγκροτήματα– για καθαρά οικονομικούς λόγους, αφού η κύρια ανάγκη ήταν η κάλυψη σε αίθουσες διδασκαλίας, όπως μαρτυρεί ο Πάτροκλος Καραντινός στο Δ΄ Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο (Ζήβας & Καρδαμίτση-Αδάμη, 1979: 181). Από την άλλη, θα υπάρξει περίοδος και μάλιστα στην πρώτη φάση της Μεταπολίτευσης (1975-76), κατά την οποία θα απαγορευτούν τόσο η δημιουργία παραστάσεων εντός του σχολικού περιβάλλοντος όσο και η δεξίωση θεατρικών δραστηριοτήτων της κοινότητας εντός του

σχολικού χώρου, γεγονός που κατέστησε περιττή την ύπαρξη και λειτουργία θεατρικών χώρων εντός της σχολικής μονάδας (Φεσσά, 1978: 9).

2. Ο θεατρικός χώρος στα σχολικά κτήρια της δεκαετίας του '30

Το σχολείο του Πικιώνη στο Κολωνάκι (Εικόνα 1) χτισμένο αυτήν την περίοδο διαθέτει αίθουσα εκδηλώσεων με μικρή σχετικά σκηνή στην άκρη μιας μακρόστενης αίθουσας που χωρά οριακά το σύνολο των μαθητών (Μεριανού & Παπαδοπούλου, 2018).

Εικόνα 1. Αίθουσα Εκδηλώσεων του 14^{ου} Δημοτικού Σχολείου Αθηνών «Δημήτρης Πικιώνης» (1932)

Το γεγονός ότι βρίσκεται σε όροφο –όπως και το ομόχρονο θέατρο Χωρέμη, το πρώτο του Κολλεγίου Αθηνών,⁷⁸ που χωροθετείται στο μεσοπάτωμα ανάμεσα στον ισόγειο και τον πρώτο όροφο του κτηρίου– καταδεικνύει πως ό,τι παρίσταται σε αυτό αφορά αποκλειστικά τη σχολική κοινότητα και ουσιαστικά προορίζεται για εκδηλώσεις εσωτερικής κατανάλωσης.⁷⁹ Αυτήν την εσωστρέφεια δείχνουν τα περισσότερα παραδείγματα των σχολικών θεατρικών χώρων. Εγκιβωτισμένοι μέσα στο κτήριο, χωρίς να διακρίνονται από την εξωτερική δομική αρχιτεκτονική οργάνωση του κτηρίου, οι χώροι πολλαπλών χρήσεων δε συγκροτούν χώρους που έχουν φτιαχτεί για να δεξιωθούν θεατρικές δράσεις που να αφορούν την κοινότητα, ακόμη και τους γονείς των ίδιων των μαθητών. Ο τρόπος πρόσβασης αιτιολογεί το μέγεθος του χώρου και τη λειτουργία του στον ρυθμό της σχολικής ζωής.

Ας παραμείνουμε στη δεκαετία του 1930, ώστε να δείξουμε και τις διαφορές ανάμεσα στο ιδιωτικό και το δημόσιο πρόγραμμα που φυσικά φιλοδοξεί να χτίσει πολλές αίθουσες για να καλύψει τις εκπαιδευτικές ανάγκες του νέου πληθυσμού της χώρας μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Κτήριο του 1932 που λειτουργεί μέχρι σήμερα, το 6^ο Δημοτικό Σχολείο Πειραιά, έχει αίθουσα εκδηλώσεων που ενίοτε λειτουργεί και ως αίθουσα διδασκαλίας. Η σκηνή του είναι 22 τμ. (Εικόνα 2) κατά το ήμισυ και πλέον μικρότερη από την αντίστοιχη της αίθουσας Χωρέμη που έχει επιφάνεια 50 τμ (Εικόνα 3).

⁷⁸ Στο θέατρο Χωρέμη ανέβασε τις πρώτες του παραστάσεις ο μετέπειτα σκηνοθέτης και δημιουργός της Λαϊκής Σκηνής και του Θεάτρου Τέχνης, τότε καθηγητής αγγλικής γλώσσας, Κάρολος Κουν.

⁷⁹ Στα πρώτα σχέδια του Πικιώνη, η αίθουσα εορτών θα ήταν στο ισόγειο αλλά ακολούθως υλοποίησε δεύτερη σχεδιαστική πρόταση, η οποία, παραπονημένη κι αυτή, τελικά υλοποιήθηκε. Στη 2^η και τελικά στην υλοποιημένη 3^η λύση, η αίθουσα εορτών είναι στον 1^ο όροφο (Αντωνακάκης & Αντωνακάκη, 2011).

Εικόνα 2. Σκηνή στην αίθουσα εκδηλώσεων στο 6^ο Δημοτικό Σχολείο Πειραιά (1932)

Εικόνα 3. Η σκηνή του θεάτρου Χωρέμη, Κολλέγιο Αθηνών (1932)

Κτήριο της ίδιας περιόδου, που όμως ακολουθεί τον νεοκλασικό τύπο του 1894, είναι το Η΄ Γυμνάσιο Αθηνών που χτίζεται από τον Γ. Πάντζαρη. Το κτήριο αυτό περιλαμβάνει, στον 1ο όροφο και αυτό, μεγάλη αίθουσα εκδηλώσεων, η οποία –ενώ διαθέτει επαρκή χώρο για την υποδοχή του κοινού (περ. 200 θέσεις, εικόνα 4)– στην άκρη της έχει περιορισμένου εμβαδού σκηνή που προσομοιάζει στη σκηνή του 6ου Δ. Σ. Πειραιά παρά το γεγονός ότι έχει τη φιλοδοξία να λειτουργήσει ως κανονικό θέατρο με βοηθητικούς χώρους και παρασκήνια (Μακροπούλο & Σταμούλου, 2018).

Εικόνα 4. Αίθουσα εκδηλώσεων Η΄ Γυμνασίου Αθηνών (1932)

Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι έχουμε περιπτώσεις και σε αυτό το προωθημένο κτηριολογικό πρόγραμμα της δεκαετίας του '30, που η αίθουσα εκδηλώσεων παραλείπεται, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του Δημοτικού Σχολείου του Νίκου Μητσάκη (Κωλέττη και Σουλτάνη, 1932).

Η λύση που προτείνεται για τη δημιουργία αίθουσας εκδηλώσεων, και την οποία συναντάμε σε πολλά κτήρια αυτής της περιόδου, είναι η ύπαρξη ενδιάμεσης πτυσσόμενης πόρτας που συνδέει δύο ή και περισσότερες αίθουσες –απαντάται και στο 6^ο Δημοτικό Σχολείο Πειραιά– με στόχο την αλλαγή χρήσης του χώρου σύμφωνα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες. Ως παράδειγμα αυτής της λύσης παρουσιάζονται από την Αθηνά Χάικου (2016: 92-93) τα Δημοτικά Σχολεία Λιοσίων και Μιχ. Βόδα του Κυριακούλη Παναγιωτάκου (1932-33).

3. Ο θεατρικός χώρος στα σχολικά κτήρια του ΟΣΚ

Η περίπτωση του 2^{ου} Πειραματικού Γυμνασίου Αθήνας (Τ. Φιλήμονος 36-38 & Τσόχα) ανήκει σε εκείνες των κτηρίων του 1980 που ακολουθούν το πρότυπο «Ψυχάρης» του ΟΣΚ και που τοποθετούν την αίθουσα πολλαπλών χρήσεων –στην περίπτωση μας εδώ το «Αμφιθέατρο»– στο ισόγειο του κτηρίου, γεγονός που επιτρέπει την πιο άμεση πρόσβαση του επισκέπτη σε αυτό. Για το μέγεθος του σχολείου, το «αμφιθέατρο» –εντελώς λάθος χρήση του όρου που συνηθίζεται να χρησιμοποιείται, στον σχολικό γλωσσικό κώδικα, για να περιγράψει κάθε αίθουσα με κλιμακωτή διάταξη των θέσεων των θεατών / ακροατών κατά αναλογία με το πανεπιστημιακό αμφιθέατρο– έχει μια σκηνή 70τμ αλλά ο χώρος του κοινού δεν επιτρέπει την ταυτόχρονη παρακολούθηση μιας εκδήλωσης από όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας (Μηνά, 2018).

Αυτό είναι το σύνηθες πρόβλημα, ακόμη και σε κτήρια του 2005, όπως στο 13ο Δ.Σ. Καλλιθέας, ένα κτήριο του 21^{ου} αιώνα φτιαγμένο για να λειτουργήσει σύμφωνα με τις επιταγές του «Νέου Σχολείου». Το κτήριο αυτό έχει μια αίθουσα πολλαπλών χρήσεων με πρόσβαση ακριβώς δίπλα από την κεντρική είσοδο του κτηρίου, η οποία όμως είναι υπερβολικά μικρή για 12θέσιο σχολείο (Εικόνα 5). Το πρόβλημα γίνεται προσπάθεια να λυθεί με την ύπαρξη πτυσσόμενων θυρών –κατά το παράδειγμα των σχολείων του '30– που παίρνουν τη θέση των δύο από τους τέσσερις τοίχους του χώρου, θύρες που ανοιγόμενες επιτρέπουν την επέκταση του χώρου του κοινού στο χωλ του κτηρίου. Έχοντας ζήσει αυτήν τη χρήση, με το άνοιγμα των θυρών, η όποια ακουστική του χώρου αλλιώνεται με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται ο πρώτος στόχος μιας σχολικής εκδήλωσης, η ορθή ακρόαση (Κραββαρίτη & Χριστόπουλος, 2018).

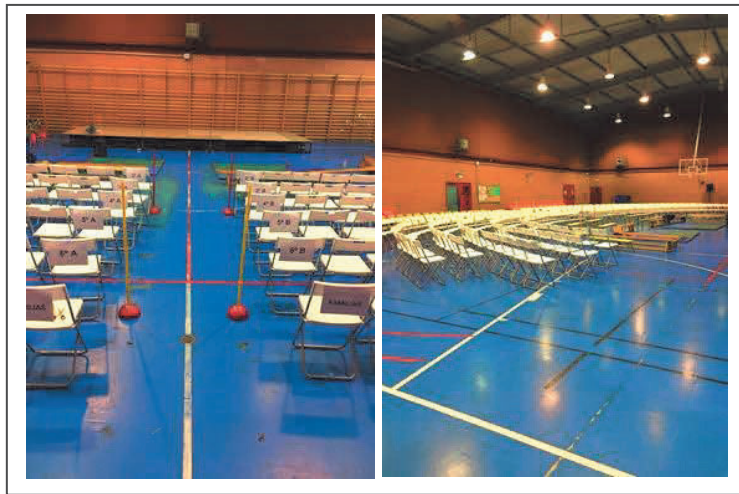
Εικόνα 5. Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων 13^{ου} Δημοτικού Σχολείου Καλλιθέας (2005)

4. Ο θεατρικός χώρος στα σχολεία του κόσμου

Τι συμβαίνει αλήθεια στις χώρες του εξωτερικού; Μια πρώτη δέσμη πληροφοριών αντλούμε από τη συνεργασία των Ραλλείων Πειραματικών Σχολείων Πειραιά στο πρόγραμμα Erasmus+ με τίτλο «Em@tion»⁸⁰ με πέντε σχολεία της ΕΕ, από τη Πορτογαλία, την Ισπανία, τη Γερμανία, την Πολωνία και τη Σουηδία. Το σχολείο της Σουηδίας ονόματι Fole Skola, μικρό και επαρχιακό, δεν έχει κανέναν χώρο εκδηλώσεων. Στην Πολωνία, το σχολείο Szkoła Marii Kopornickiej, και στην Ισπανία, το σχολείο C.E.I.P. Antonio Machado [Εικόνα 6), ακολουθούν μια γνωστή στα καθ' ημάς πρακτική, ειδικά στα νεότερα αρχιτεκτονικά μοντέλα του ΟΣΚ: μετατρέπουν το Γυμναστήριο σε χώρο εκδηλώσεων· μια λύση που προτείνεται από τις ισχύουσες οδηγίες μελέτης σχολικών κτηρίων όπου

⁸⁰ Ευχαριστώ θερμά από αυτήν τη θέση την Ευαγγελία Πετράκη, υπεύθυνη εκπαιδευτικό για το πρόγραμμα από τα Ράλλεια ΠΔΣ για τις πληροφορίες και το φωτογραφικό υλικό που μου παρέιχε.

συστήνεται η κατασκευή μιας αίθουσας πολλαπλών χρήσεων που να εξυπηρετεί διαλέξεις, προβολές, εορταστικές εκδηλώσεις, συναυλίες, εκθέσεις, χορό, διαταξική - συνεργατική δουλειά, γυμναστική και το διάλειμμα (Μπενετάκου & Παπαδόπουλος, 2008: 37).

Εικόνα 6. Γυμναστήριο – αίθουσα πολλαπλών χρήσεων
Δημοτικό Σχολείο C.E.I.P. Antonio Machado, Collaldo Villalba, Μαδρίτη, Ισπανία

Οι χώροι στην Πολωνία και την Ισπανία είναι πολύ μεγάλοι, ίσοι με γήπεδο μπάσκετ, όπου σίγουρα μπορεί να συγκεντρωθεί όλο το σχολείο. Στην Πορτογαλία, στο σχολείο Francisco Sanches School, έχουν και μια μεγάλη εσωτερική αυλή που χρησιμοποιούν για χορευτικές εκδηλώσεις και γιορτές ενώ διαθέτουν και ένα μικρό σε χωρητικότητα θέατρο με ευρύχωρη σκηνή και σταθερά καθίσματα σε κλιμακωτή διάταξη. Η καλύτερη περίπτωση ανήκει στο Ευρωπαϊκό Σχολείο του Μονάχου, που διαθέτει σκηνή 100 τμ. και σάλα για 250 θεατές, διπλό ύψος και ικανοποιητικό εξοπλισμό (Εικόνα 7).

Εικόνα 7. Αίθουσα εκδηλώσεων Ευρωπαϊκού Σχολείου Μονάχου

Αυτά τα παραδείγματα στην Ηπειρωτική Ευρώπη διαφοροποιούνται από την πρακτική που απαντάται στο Ηνωμένο Βασίλειο την οποία μπορούμε να ορίσουμε ως σύγχρονο παράδειγμα και για τα καθ' ημάς. Χώροι θεατρικοί εντός του σχολικού οικοπέδου με ανεξάρτητη πρόσβαση, χώροι πλήρως εξοπλισμένοι που μπορούν να νοικιαστούν σε κάθε ενδιαφερόμενο προσφέροντας έσοδα στο σχολείο αλλά κυρίως χώροι που μπορούν να λειτουργήσουν ως γέφυρες ανάμεσα στη σχολική ζωή και στη ζωή της κοινότητας, κάτι

που σε επαρχιακές πόλεις, χωριά ή και νησιά θα πρέπει να είναι το ζητούμενο. Διαπιστώνουμε ότι σε παλιό κέλυφος δημιουργούν νέους υπερσύγχρονους χώρους 200-300 θέσεων καθώς και νέα κτήρια 500 και πλέον θέσεων επαγγελματικών προδιαγραφών (Εικόνες 8-9).

Εικόνα 8. Kingsmead School: Ανακατασκευή σε παλιό κέλυφος, 280 θέσεις. Enfield, Λονδίνο

Εικόνα 9. Croston Theatre, Westholme School, Μπλακμπερν: μεταβαλλόμενη σκηνή σε ανεξάρτητο κτήριο, 550 θέσεις

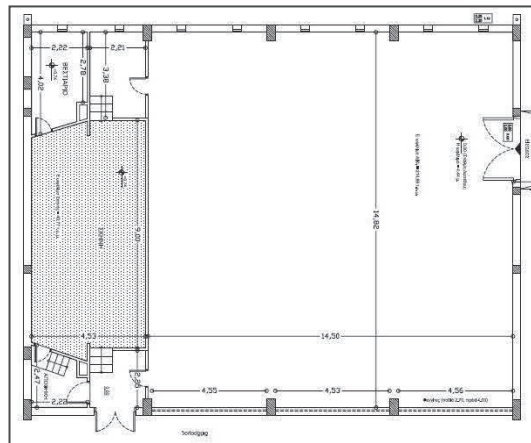
5. Η κείμενη νομοθεσία:

Ιδεατές προτάσεις, ισχνή υλοποίηση και τα ευτυχή παραδείγματα

Αξίζει να εξετάσουμε ποιο είναι το ζητούμενο στα ελληνικά διδακτήρια σύμφωνα με τις οδηγίες του Οργανισμού Σχολικών Κτηρίων Α.Ε. του 2008 οι οποίες εξακολουθούν να ισχύουν σύμφωνα με τον διαδικτυακό τόπο των Κτηριακών Υποδομών Α. Ε. που τον έχει διαδεχθεί. Στην περιγραφή της αίθουσας πολλαπλών χρήσεων διαβάζουμε απαιτήσεις και προδιαγραφές που δύσκολα τις απαντάμε όλες μαζί σε δημόσια διδακτήρια αλλά κυρίως επιβάλει την εύκολη προσπέλαση από την κοινότητα με επαρκή στεγασμένο χώρο εκτόνωσης σύμφωνα με τους κανόνες πυρασφάλειας. Προβλέπει αποδυτήρια, αποθήκη, σκηνή τουλάχιστον 35 τμ. και φυσικά πλήρη εξοπλισμό, ακουστική μελέτη, σκηνή επενδυμένη με ξύλο, κλιμακωτή ανάπτυξη θέσεων, αν απαιτείται, και υπολογισμό επιφάνειας σύμφωνα με τον τύπο Neufert (0,6 τμ /ανά μαθητή και 1 μέτρο ανά καθηγητή) (Μπενετάκου & Παπαδόπουλος, 2008: 105, 130-135). Το ενδιαφέρον δεν είναι οι ίδιες οι προδιαγραφές μόνο αλλά ο εύκολος τροπος αναίρεσης αυτών: μπορεί να καταργηθεί τελείως η αίθουσα αν αυτό εξυπηρετεί την κτηριολογική σύνθεση σε συνάρτηση με τους όρους δόμησης προϋπάρχοντων οικοπέδων και να αντικατασταθεί με ημικυκλικό υπαίθριο

θέατρο (Μπενετάκου & Παπαδόπουλος, 2008: 106).

Σε αντιδιαστολή, ας εξετάσουμε όχι ένα σύγχρονο αλλά ένα διδακτήριο του 1974 που κτίστηκε για χρήση ως Ακαδημία Διδασκάλων και Δημοτικό Σχολείο και σήμερα στεγάζει τα Ράλλεια Πειραματικά Δημοτικά Σχολεία Πειραιά. Το κτήριο, λόγω του ότι λειτούργησε και ως τριτοβάθμιο ίδρυμα δίπλα σε σχολείο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, έχει μια αίθουσα εκδηλώσεων που είχε παλαιότερα τον ρόλο του φοιτητικού «αμφιθεάτρου». Ο χώρος πληροί τα κριτήρια Neufert, έχει ανεξάρτητη είσοδο, έχει σκηνή 45 τμ., είχε αποδυτήρια (που σήμερα έχουν άλλη χρήση) και αποθηκευτικούς χώρους. Όμως δε δύναται να υποδεχθεί ούτε το σύνολο της σχολικής κοινότητας στη διάρκεια μιας εκδήλωσης καθώς μετά βίας χωρά 275 καθίσματα και οι μαθητές είναι 360 και οι εκπαιδευτικοί 30 (εικόνα 10). Ένα τέτοιο δημιουργικό σχολείο ανεβάζει παραστάσεις που αν δεν τις επαναλάβει δύο και τρεις φορές θα τις παρακολουθήσουν μόνο οι γονείς των συμμετέχοντων μαθητών και οι διδάσκοντες και ποτέ οι υπόλοιποι μαθητές του σχολείου πόσο μάλλον η ευρύτερη κοινότητα.

Εικόνα 10. Κάτοψη αίθουσας εκδηλώσεων Ραλλείων Πειραματικών Δημοτικών Σχολείων Πειραιά

Το πρόβλημα αυτό, που δεν είναι δευτερεύον αλλά ουσίας, μπορεί να αντιμετωπιστεί καταρχάς με τη μείωση του αριθμού μαθητών/τριών ανά τμήμα, γεγονός που θα μειώσει τη συνολική δυναμικότητα κάθε σχολείου, ώστε αυτή να συναντά τα κτηριολογικά όρια εντός των οποίων έχει το καθένα κατασκευαστεί. Διαφορετικά, θα πρέπει είτε να γίνουν άκρως σεβαστά τα όρια των κείμενων οδηγιών ακόμα και με υπέρβαση στο επίπεδο του συνολικού εμβαδού των κρατικών προδιαγραφών είτε να τροποποιηθεί το ωρολόγιο πρόγραμμα, δηλαδή με πίεση του σχολικού χρόνου, ώστε οι εκδηλώσεις να επαναλαμβάνονται, για να τις παρακολουθούν όλοι οι ενδιαφερόμενοι. Καθώς η δραστική μείωση του πλήθους των μαθητών ανά τμήμα, παρότι η πιο ευκαία είναι και η πιο δυσεφάρμοστη λύση, η προτιμότερη λύση είναι να ακολουθηθεί το παράδειγμα των Ραλλείων ή και άλλων σχολείων με ανεξάρτητο κτήριο ως θεατρική αίθουσα, όπως το 2ο Γυμνάσιο Αγίας Παρασκευής (Εικόνα 11) με ικανό εμβαδό για το θέαμα και τους θεατές (Αϊναλάκη-Παπασταύρου & Τσάδαρη, 2018) συγκριτικά με τις μικρές σκηνές και τις αίθουσες των 100 και 150 θέσεων που συναντάμε στις περισσότερες σχολικές μονάδες. Ακόμα όμως κι αυτές μπορούν να ανακατασκευαστούν ή και να φτιαχτούν νέες, όπως στην περίπτωση του 1ου Δ. Σ. Ν. Σμύρνης, όπου αξιοποιήθηκε μέρος του αύλειου χώρου καθ' ύψος για τη δημιουργία μίας ξεχωριστής αίθουσας χωρίς όμως επιτυχημένο κτηριολογικό και λειτουργικό αποτέλεσμα.

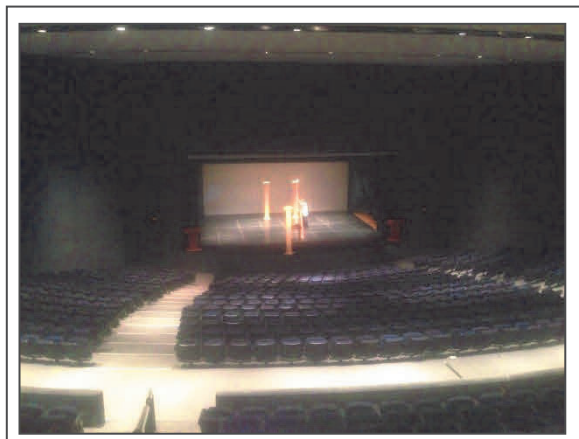
Εικόνα 11. Αίθουσα Εκδηλώσεων 2^ο Γυμνασίου Αγίας Παρασκευής:
625 τμ., 250 θέσεων, 50 τμ. εμβαδό σκηνής

Από τις ενδιαφέρουσες περιπτώσεις είναι το 4ο Δημοτικό Σχολείο Βούλας, όπου σε ένα πολύ μικρό οικόπεδο δημιουργήθηκε ένα 12θέσιο σχολείο το 1997 που πληροί όλες τις τεχνικές προδιαγραφές και ακολουθεί το παράδειγμα των σχολείων της Ευρώπης με προσβάσιμο άμεσα από την είσοδο και από το προαύλιο κλειστό χώρο συγκέντρωσης, ο οποίος χρησιμεύει και ως αίθουσα εκδηλώσεων και ως χώρος άθλησης καθώς το ύψος του ισούται με το ύψος του κτηρίου. Έχει χωρητικότητα 200 θεατών, όμως η σκηνή του είναι περιορισμένων διαστάσεων, αν και διαθέτει παρασκήνιο και αποθηκευτικούς χώρους (Εικόνα 12).

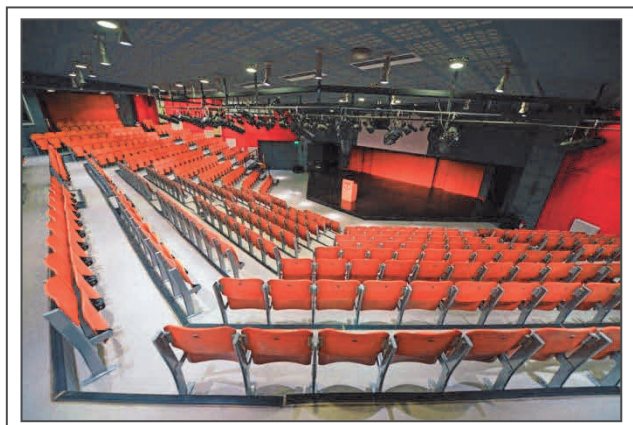

Εικόνα 12. Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων 4^{ου} Δημοτικού Σχολείου Βούλας

Πλήρως εξοπλισμένο θέατρο που εξυπηρετεί και το σχολείο και την κοινότητα είναι φυσικά το θέατρο του Κολλεγίου Αθηνών, με χωρητικότητα 846 θέσεων και σκηνή 112 τμ. βοηθητικούς και αποθηκευτικούς χώρους, χώρους ανάπαυσης και ό,τι τελοσπάντων διαθέτει ένας επαγγελματικός θεατρικός χώρος, κτήριο του 1982 (Εικόνα 13). Δεν είναι διόλου τυχαίο ότι δεξιωνόταν επαγγελματικές παραστάσεις, ιδιαίτερα τα πρώτα 10 χρόνια λειτουργίας του. Ο σαφώς νεότερος χώρος Τέχνης και Πολιτισμού «Άρτεμις» των Εκπαιδευτηρίων Μαλλιάρια είναι επίσης επαγγελματικών προδιαγραφών με ανεξάρτητες προσπελάσεις, μεταβαλλόμενη σκηνή 90 τμ. και ηχητική / ακουστική μελέτη τελευταίας τεχνολογίας και χωρητικότητα 500 θέσεων (Εικόνα 14).

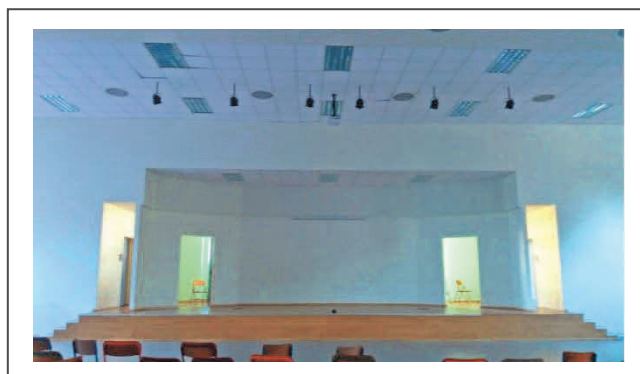

Εικόνα 13. Θέατρο Κολλεγίου Αθηνών (1982)

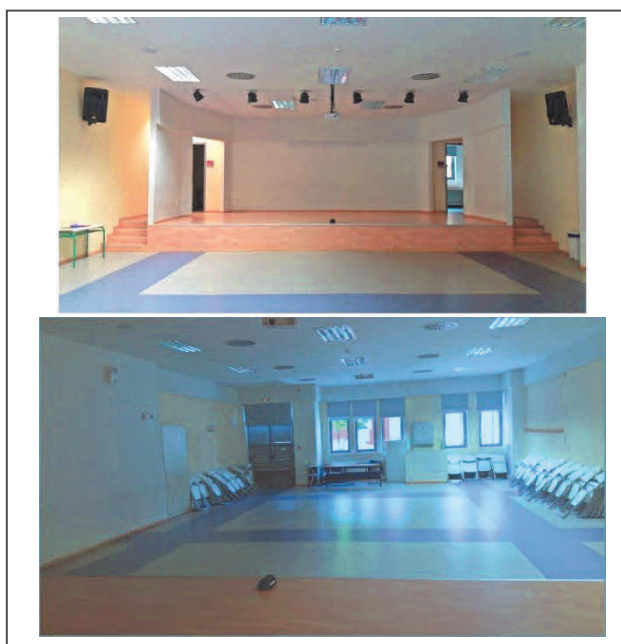

Εικόνα 14. Χώρος Τέχνης και Πολιτισμού «Άρτεμις», Εκπαιδευτήρια Μαλλιάρα, Άλιμος (2010-11)

Στη δημόσια σφαίρα, στο νέο Καλλιτεχνικό σχολείο στο Περιστερί (Εικόνα 15) τηρείται ένα μεγάλο μέρος των προδιαγραφών, ενώ στο νέο Καλλιτεχνικό σχολείο στο Κερατσίνι (Εικόνα 16), που αξιοποιεί προϋπάρχον κτήριο, υπάρχουν υστερήσεις στο εμβαδό της σκηνής και στη χωρητικότητα που αγγίζει μόλις τις 125 θέσεις· αντίθετα το Περιστερί μπορεί να υποδεχθεί 900 θεατές με σκηνή 37 τμ., διότι η αίθουσα έχει εμβαδό 714 τμ. (Γρίβα, 2019).

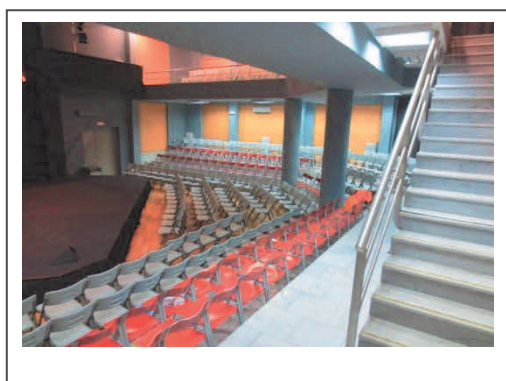

Εικόνα 15. Καλλιτεχνικό Σχολείο Περιστερίου (2017)

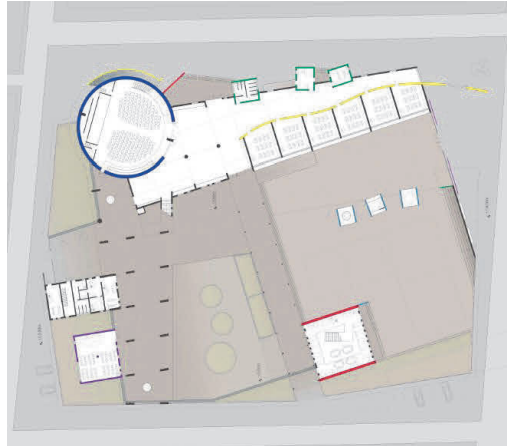
Εικόνα 16. Καλλιτεχνικό Σχολείο Κερατσινίου - Δραπετσώνας (2017)

Η προσδοκώμενη λύση στη δημόσια εκπαίδευση μπορεί να έχει ως παράδειγμα μια αίθουσα στο κέντρο του Αιγαίου, στο Δημοτικό Σχολείο Νάουσας Πάρου, όπου το διδακτήριο διαθέτει διακριτό μορφολογικά και κτηριολογικά θεατρικό χώρο 500 θέσεων (Εικόνα 17), ενώ υπάρχει και στο προαύλιο το ημικυκλικό θέατρο που προβλέπει η κείμενη νομοθεσία σε περίπτωση απουσίας του κλειστού χώρου (Εικόνα 18). Η αίθουσα είναι εξοπλισμένη με ευρύχωρη σκηνή και διατίθεται φυσικά και για τις ανάγκες της κοινότητας καλύπτοντας ένα σοβαρό έλλειμμα υποδομών σε μια απομονωμένη περιοχή.

Εικόνα 17-18. Αίθουσα Εκδηλώσεων Δημοτικού Σχολείου Νάουσας Πάρου (2017) και ολόκληρο το κτήριο

Ανάλογες προτάσεις κομίζουν και οι νέοι αρχιτέκτονες, όπως το παράδειγμα που προτείνεται για Δημοτικό Σχολείο στην Καρδίτσα (Χαβδούλα, 2014: 16, 21) όπου η αίθουσα εκδηλώσεων διακρίνεται από το υπόλοιπο κτήριο με γεωμετρικούς όρους και παρέχοντας έναν ανεξάρτητο και ανοιχτό στην κοινότητα θεατρικό χώρο, διαστάσεων 410 τμ. (325 τμ. για το κοινό και 85 τμ. για τη σκηνή και τους βοηθητικούς χώρους) (Εικόνα 19).

Εικόνα 19. Δημοτικό Σχολείο Καρδίτσας - πρόταση / κάτοψη (2014)

6. Πρώτα συμπεράσματα

Τα εγκιβωτισμένα θέατρα μαρτυρούν την εσωστρέφεια όχι μόνο του σχολείου αλλά και όποιου χώρου τα διαθέτει, μαρτυρώντας μέσω της αρχιτεκτονικής επιλογής ότι τα όποια θεάματα εντός αυτών αφορούν μονάχα τους παραγωγούς και ορισμένους, επιλεγμένους από τους παραγωγούς, θεατές και μας θυμίζουν τα παλατιανά θέατρα, τα εγκιβωτισμένα στις ιδιωτικές κατοικίες ηγεμόνων του 16^{ου}, 17^{ου} και 18^{ου} αιώνα (Carlson, 1989: 38-60). Το θέατρο, η παράσταση, είναι πρώτα ένα κοινωνικό γεγονός όπου η συμμετοχή όλο και περισσότερων δίνει στο καλλιτεχνικό συμβάν την αξία μιας βιωμένης εμπειρίας της κοινοτικής συνοχής, ειδικά στο σχολικό πεδίο και στην εγγύτερη σε αυτό κοινότητα (Γραμματάς, 2014: 69-70). Υπάρχει ανάγκη, σχεδόν 100 χρόνια από το οικοδομικό πρόγραμμα του 1930, για μια εκ βάθρων ανακαίνιση και έναν ανασχεδιασμό των παλιών αιθουσών εκδηλώσεων ή πολλαπλών χρήσεων και για την οικοδόμηση ξεχωριστών κτηρίων, όπου το οικόπεδο των σχολικών μονάδων και ο υπολειπόμενος αύλειος χώρος το επιτρέπει. Τώρα που το θέατρο ως αυτόνομο διδακτικό αντικείμενο συμπληρώνει 20 χρόνια παρουσίας, απαιτείται και το σχολικό κτήριο να προσαρμοστεί. Καλό είναι το πνεύμα αλλά και η ύλη είναι απαραίτητη· στο επίπεδο δε της σχολικής αρχιτεκτονικής η ανάγκη της καθίσταται επιτακτική.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Carlson, M. (1989). *Places of performance: the semiotics of Theatre Architecture*. Ithaca & London: Cornell University Press.

Αϊναλάκη-Παπασταύρου, Ε. & Τσάδαρη, Α. Ζ. (2018). *Θεατρικοί χώροι επαγγελματικοί vs σχολικών αιθουσών εκδηλώσεων: Θέατρο Σημείο vs 2^ο Γυμνάσιο Αγίας Παρασκευής*. Φοιτητική εργασία. Επιβλέπουσα: Ίλια Λακίδου. ΕΚΠΑ: Τμήμα Θεατρικών Σπουδών.

Αντωννάκης, Δ. & Αντωννάκη, Σ. (2011). *Πολιορκώντας το Σχολείο στα Πευκάκια*.

Ανακτήθηκε στις 29/08/2019 από http://atelier66texts.blogspot.gr/2011/02/blog-post_4690.html

- Γραμματάς, Θ. (2014). Το θέατρο ως συνισταμένη των πολιτιστικών εκδηλώσεων στο σχολείο. Στο *Το θέατρο στην εκπαίδευση: καλλιτεχνική έκφραση και παιδαγωγία*. Αθήνα: Διάδραση.
- Γρίβα, Χ. (2019). *Καλλιτεχνικό Σχολείο Κερατσινίου - Δραπετσώνας & Καλλιτεχνικό Σχολείο Περιστερίου: Οι αίθουσες εκδηλώσεων*. Φοιτητική εργασία. Επιβλέπουσα: Ίλια Λακίδου. ΕΚΠΑ: Τμήμα Θεατρικών Σπουδών.
- Ζήβας, Δ, Α. & Καρδαμίτση-Αδάμη, Μ. (1979). Σύντομο ιστορικό των σχολικών κτιρίων στην Ελλάδα. *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 13, 174-183.
- Καραγιάννης, Θ. (2012). *Ιστορία της δραματουργίας για παιδιά στην Ελλάδα (1871-1974) και στην Κύπρο (1932-1949): θεματολογία - ιδεολογία - παιδαγωγία: 22 Έλληνες δραματουργοί: με στοιχεία θεατρικής αγωγής και παραστασιογραφίας του σχολικού θεάτρου*. Θεσσαλονίκη: Αντ. Σταμούλης.
- Κραββαρίτη, Π. & Χριστόπουλος, Χ. (2018). *Θεατρικοί χώροι επαγγελματικοί vs σχολικές αίθουσες εκδηλώσεων: Θεατρική Σκηνή vs 13^ο Δημοτικό Σχολείο Καλλιθέας*. Φοιτητική εργασία. Επιβλέπουσα: Ίλια Λακίδου. ΕΚΠΑ: Τμήμα Θεατρικών Σπουδών.
- Μακροπούλου, Κ. & Σταμούλου, Σ. (2018). *8^ο Γυμνάσιο - Λύκειο Αθηνών / Θέατρο Αλκμήνη*. Φοιτητική εργασία. Επιβλέπουσα: Ίλια Λακίδου. ΕΚΠΑ: Τμήμα Θεατρικών Σπουδών.
- Μεριανού, Α. & Παπαδοπούλου, Β. (2018). *Θέατρο Τέχνης (υπόγειο) / 14^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών «Δημήτρης Πικιώνης»*. Φοιτητική εργασία. Επιβλέπουσα: Ίλια Λακίδου. ΕΚΠΑ: Τμήμα Θεατρικών Σπουδών.
- Μηνά, Μ. Ρ. (2018). *Σύγκριση θεατρικών σκηνών 2^{ου} Πειραματικού Γυμνασίου Αθηνών και Θεάτρου «Άνεσις»*. Φοιτητική εργασία. Επιβλέπουσα: Ίλια Λακίδου. ΕΚΠΑ: Τμήμα Θεατρικών Σπουδών.
- Μπενετάτου, Β. & Παπαδόπουλος, Α. (2008). *Οδηγός μελετών για διδακτήρια όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης*. Αθήνα: ΟΣΚ Α.Ε. Ανακτήθηκε στις 10/5/2019 από https://www.ktyr.gr/files/prodiagrafes/ypodomes_paideias/Odigos_Meleton.pdf
- Ταμπάκη, Α. (2005). *Το Νεοελληνικό Θέατρο (18^ο-19^ο αι.): ερμηνευτικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Δίαυλος.
- Φεσσά - Εμμανουήλ, Ε. (1978). Σχολείο, πολιτιστικές εξυπηρετήσεις και κοινότητα. Στο: *Διαλέξεις - συζητήσεις ΤΕΕ: Το σχολείο* (σσ. 1-12). Αθήνα: ΤΕΕ.
- Χαβδούλα, Ε. Ό. (2014). *Δημοτικό σχολείο στην Καρδίτσα*. Διπλωματική εργασία. Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο: Τμήμα Αρχιτεκτόνων-Μηχανικών.
- Χάικου, Α. (2016). *Σχολικό κτήριο: μεταβάσεις στο χώρο και το χρόνο*. Ερευνητική εργασία. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Τμήμα Αρχιτεκτόνων-Μηχανικών. Ανακτήθηκε 10/05/2019 από: https://issuu.com/gradreview/docs/_ce_95_cf_81_ce_b5_cf_85_ce_bd_ce_b